

Список використаних джерел:

1. Кайдалова Г.П. Досвід зарубіжних країн у запровадженні інклюзивного навчання в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 6. С. 108–116.
2. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования / Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. ЮНЕСКО, 2009. 36 с. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf> (дата обращения: 15.11.2018).
3. Словник психолого-педагогічних термінів і понять (на допомогу працівнику сільської школи) / укл. Ю.В. Буган, В.І. Уруський. Тернопіль: ТОКІППО, 2001. 179 с.
4. Суховієнко Н. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Хмельн. гуманіт. пед. акад. Хмельницький, 2018. 20 с.
5. Kayili G., Doğru S.S.Y. Impact of inclusive education received in early childhood on school readiness: a case study. *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 2012. № 2, pp. 307–315.

Цимбал-Слатвінська С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ЦІЛЕСПРЯМОВАНЕ ВКЛЮЧЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРАКТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Неухильне зростання кількості дітей, які мають різні форми відхилень у мовленнєвому розвитку, актуалізує потребу у кваліфікованих логопедах.

Особливість професії логопеда полягає в тому, що за своєю суттю вона орієнтована на допомогу іншим людям, що передбачає дотримання принципу зв'язку теорії і практики. Цим питанням приділяли увагу О. Баскакова [1], А. Богуш [2], С. Заплатна [3], А. Колупаєва [4], А. Рудих та Л. Мороз [5] та ін. Науковці вважають, що основний шлях такої інтеграції – це розробка якісно нового змісту навчальної практики, починаючи з першого курсу.

Підготовчий етап (перший курс). Для теоретичної підготовки введено інтегративну тему «Основи спеціальної педагогіки і психології» з таких

міркувань: непоінформованістю студентів 1 курсу про специфіку майбутньої професії, відсутністю спеціальної дисципліни підготовки студентів на 1 курсі, необхідної для проходження ознайомчої практики на 2-му курсі.

Для більш цілеспрямованого включення студентів у практичну діяльність із дітьми, що мають порушення мовленнєвого розвитку, вважаємо за необхідне надати студентам систему завдань, у ході виконання яких вони вправлялися б у різних діях, які сприяють виробленню певних умінь і навичок, необхідних для взаємодії з дітьми з порушенням мовлення.

Перший блок завдань передбачав формування комунікативних умінь на основі диференційованого підходу до дітей з порушенням мовлення. Студентам пропонувалося провести фіксоване педагогічне спостереження за процесом спілкування вихователя, логопеда, їх умінням бачити й виділяти дітей з порушенням мовлення. Пропонувалося оцінити результативність обраних вихователем, логопедом форм взаємодії з дітьми з порушенням мовлення, визначити адекватність їхніх комунікативних впливів у цілому і їхню продуктивність.

Пропонувалося скласти програму корекції комунікативності вихователів, логопедів. У ході заняття студенти заповнювали протокол комунікативності вихователя, логопеда й дитини, спочатку задавався алгоритм аналізу, який передбачав фіксацію суб'єкт-суб'єктної комунікації між вихователем, логопедом і наявними в групі дітьми з порушенням мовлення у порівнянні його зі спілкуванням зі звичайними дітьми.

Далі завдання ускладнювалося, і студентам пропонувалося в процесі безпосереднього спілкування з дітьми з порушенням мовлення виявити власний комунікаційний потенціал у спілкуванні з ними.

Включення на першому етапі у практичну діяльність тренінгу, аналізу педагогічних ситуацій і вирішення педагогічних завдань є ефективним засобом накопичення суб'єктивного досвіду, розвитку професійних умінь.

На цьому етапі, під час навчальної практики студентів 2 курсу здійснювалося два напрями занять із дітьми з порушенням мовлення: «світ дотиків», «погляд на навколишній світ». Основні завдання першого напрямку: поліпшити усвідомлення тактильних відчуттів,

диференціювати відчуття; розвинути розуміння значущості кінестетичної модальності для встановлення й підтримки стосунків; навчити висловлювати свій емоційний стан через дотики. Запропоновані ігри «Прогулянки наосліп», «Катай коровай» допомагали навчитися дітям орієнтуватися у просторі.

Другий напрям занять спрямовано на розширення досвіду зорового сприйняття предметів для поліпшення його спонтанного використання в оцінці навколишнього середовища; розвивалася здатність вдивлятися в предмети, спостерігати.

Особлива увага приділялася співпраці майбутнього логопеда з батьками. Проводилися спільні дитячо-дорослі ігри, практикувалася дитячо-батьківська творчість та ін. Основним завданням ігор та вправ було навчання дорослих способам сімейної взаємодії, прийомам керівництва діяльністю дітей і встановленню контактів з ними, активізації діяльності та спілкування.

На 3-му курсі студенти проходять виробничу практику в дошкільних установах для дітей з порушенням мовлення (4 тижні). На цьому етапі практика спрямована на формування основ корекційної роботи в дошкільних освітніх організаціях. Також протягом навчального року проводилася волонтерська робота в дошкільних освітніх організаціях комбінованого виду.

Оновлений зміст практики передбачав: налагодження емоційного контакту дитини з дорослими, формування інтересу до занять шляхом створення ігрових ситуацій, виховання немовленнєвої і мовленнєвої уваги, розуміння одно-двоскладових інструкцій; подолання немовленнєвого і мовленнєвого негативізму; викликання потреби в мовленнєвому висловлюванні, стимулювання мовленнєвої активності (активне використання звуконаслідувань), збагачення сенсорного досвіду, розвиток загальної і дрібної моторики.

Основний «пусковий» момент появи мови – спілкування. Тому в роботі використовувалися різні варіанти діалогу. Розвитку діалогу сприяли інсценування пісеньок, віршів-діалогів, казок, питань з емоційною інтонацією (перша серія питань передбачала лише два варіанти відповідей «так» і «ні», друга серія передбачала негативну

відповідь на реальну дію і вживання вказівних слів: тут, там, он там; імітації і звуконаслідування).

Приділялася увага формуванню слухо-зорового зосередження на мовленні дорослого у процесі спільних предметних і предметно-ігрових дій.

У рамках особистісного розвитку дітей здійснювалася серія занять «Світ звуків», що пробуджувало інтерес дітей до сприйняття різних звуків, розвитку навичок усвідомлення дітьми звуків, які їх оточують. Підводили до розрізнення більш широкого спектра звуків за гучністю, висотою, характером і локалізацією звучання. Звертали увагу на усвідомлення власного емоційного стану, яке викликається тим чи іншим звуком.

Активізація мовлення в різних видах діяльності здійснювалася через процесуальну і сюжетно-рольову гру, що впливала на розвиток мовленнєвої активності.

На четвертому курсі (узагальнюючий етап), коли студенти вже мають повний набір знань про всі мовленнєві порушення, практика проходить на базах організацій освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення (дошкільні заклади, центри медико-психолого-педагогічної реабілітації, спеціалізовані школи). Основною метою педагогічної (виробничої) практики на цьому етапі є: формування у студентів цілісних уявлень про обумовленість корекційної діяльності; відпрацювання навичок і вмінь встановлення і підтримання контакту з батьками дітей, що мають мовленнєві порушення (консультування, посередництво, просвіта).

Під час практики запропоновані заняття образотворчою діяльністю, які безпосередньо пов'язані з розвитком мовлення. Використовувалися на заняттях різні прийоми образотворчої техніки: кляксографія, монотипія, малювання пальцями, долоньками, листям, паличками, камінцями, м'яким папером, технікою овочевих печаток, пробками тощо.

Особливе місце в роботі займали ігри та вправи, спрямовані на активізацію сприйняття: співвіднесення площинного зображення й об'ємного предмета служило найважливішим прийомом з розвитку зорового сприйняття. Наприклад, логопед просить дитину подати всі кружечки, які схожі на кульки.

Для розвитку активного мовлення дитини використовувалися такі прийоми, як підкладання зображень, ліплених виробів до реальних

предметів, обігрування, ігри з різнокольоровими фарбами і різнокольоровим папером. Чіткість образотворчих завдань іде паралельно з комунікативними.

Використовувалися різні види ігор: рухливі, пальцеві ігри, дидактичні, сюжетно-рольові та ігри-драматизації.

На заключному етапі практики використано інформаційні технології, які пов'язані з розвитком уявлень про світ у дітей з порушенням мовлення. Осмислювався «внесок» інформаційних технологій у рішення розвивальних і корекційних завдань навчання в цій галузі на складному й відповідальному етапі розвитку дітей дошкільного віку.

Структура практик різних етапів відрізняється від інших включенням системоутворювального блоку – «діагностичного». Саме діагностичною компетентністю повинні оволодіти студенти для того, щоб упоратися з функціональними обов'язками практиканта, а потім і «стажера» на старших курсах.

Отже, організовані відповідно до розроблених програм та вимог різні види практики спрямовані на формування необхідних компетентностей, вдосконалення теоретичного рівня оволодіння загальними і спеціальними знаннями, вироблення у студентів уміння застосовувати ці знання у практичній корекційно-логопедичній діяльності, реалізувати цілі й завдання, які стояли перед майбутніми логопедами.

Список використаних джерел:

1. Баскакова О.Ф. Раннє виявлення і профілактика мовленнєвих порушень у дітей. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2, Ч. I. С. 70–77.
2. Богуш А.М. Методика розвитку мови у дитячому садку. Київ : Вища школа, 1977. 214 с.
3. Заплатна С.М. До проблем логопедичної діагностики дітей із порушенням мовленнєвого розвитку. *Теорія практика сучасної логопедії*. 2005. Вип. 2. С. 56–63.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : Самміт-книга, 2009. 272 с.
5. Рудих А.Б., Мороз Л.В. Дослідження проблеми розвитку мовлення в дошкільників із вадами слуху в умовах сімейного виховання. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VII Всеукр. заоч. наук.-практ. конф. (Суми, 15 лют. 2018 р.). Суми : ФОП Цьома С.П., 2018. С. 113–116.